

بررسی انگیزه‌های به دست آوردن نمونه سؤالات امتحانی

فتانه یزدانی* / نرگس عباسی** / مسعود یارمحمدی***

۴۲/۸٪ دانشجویان با معدل بالای ۱۶ میزان تأثیر نمره خوب گرفتن با داشتن نمونه سؤالات امتحانی را حدود ۵۰٪ اعلام کرده‌اند.

۷۴٪ دانشجویان با معدل بالای ۱۶ میزان موجبات آشنایی به اشکالات درسی خودشان را بالای ۶۰٪ انتخاب کرده‌اند.

معدل دانشجویانی که شانس سؤالات تستی را انتخاب می‌کنند برابر ۱۵/۰۹ و معدل دانشجویانی که شانس انتخاب نمی‌کنند برابر ۱۴/۷۹ است.

کلیدواژه: انگیزه، اهداف آموزشی، پیش آزمون، دانشگاه پیام‌نور، ضریب همبستگی، نمونه سؤالات امتحانی، نمونه‌گیری تصادفی، متغیر مستقل، متغیر وابسته.

مقدمه

تمرکز در ایران همانند چتری بر نظام کلان کشور

* عضو هیئت علمی دانشگاه پیام‌نور، مرکز شیراز.

** عضو هیئت علمی دانشگاه پیام‌نور، مرکز شیراز.

*** عضو هیئت علمی دانشگاه پیام‌نور، مرکز تهران.

چکیده: بررسی انگیزه‌های دانشجویان دانشگاه پیام‌نور مرکز شیراز در به دست آوردن نمونه سؤالات امتحانی موضوع این پژوهش است. هدف از این پژوهش بررسی میزان تأثیر نمونه سؤالات امتحانی بر دانشجویان است. با توجه به عنوان پژوهش، روش مورد استفاده پیمایشی است و اطلاعات از طریق پرسشنامه به دست آمده است. جامعه آماری مورد نظر کلیه دانشجویان دانشگاه پیام‌نور و نمونه تحقیق شامل سیصد نفر از دانشجویان این دانشگاه است که به طور تصادفی انتخاب شده‌اند. ابزار مورد استفاده پرسشنامه مشتمل بر ۲۱ پرسش: درباره مشخصات فردی چون رشته تحصیلی، تعداد واحد گذرانیده، معدل، جنسیت و مانند اینهاست. متغیرهای پژوهش عبارت‌اند از: متغیرهای مستقل شامل رشته تحصیلی، تعداد واحد گذرانیده، معدل و جنسیت و متغیرهای وابسته عبارت‌اند از: اعتماد به نفس، میزان مطالعه، اضطراب، انتظار همخوانی و تکرار شدن سؤالات پایان ترم، نمره خوب گرفتن.

از میان نتایج متعدد می‌توان گفت:

۷۹٪ افرادی که سؤالات تستی را شانس انتخاب می‌کنند با احتمال بیش از ۵۰٪ انتظار همخوانی یا تکراری شدن سؤالات پایان ترم را دارند.

پرسشهایی که مرتبط با درس هستند طی یک آزمون پاسخ دهد. طرح سؤال توسط طراحان ناآشنا (برای دانشجوی) زمینه‌ساز نگرانی‌هایی برای آنهاست. بر این اساس، وجود نمونه سؤال امتحانی موجب کاهش نگرانیها، آشنایی دانشجویان با اشکالات خود، تقویت حافظه و کمک به روش مطالعه می‌شود. سؤال این است که دانشجو چند رشته سؤال را باید مطالعه کند تا به این اهداف برسد؟ تکراری شدن سؤالات امتحانی باعث کم‌رنگ شدن اهداف مطالب درسی گنجانیده در منابع درسی می‌شود. شرح یک پدیده علمی یا راه حل ریاضی عاقبت به جواب آخرش ختم می‌شود نه چگونگی رسیدن به جواب آن. تغییر نیافتن منابع درسی خود به خود در ایجاد سؤالات تکراری عاملی مؤثر است. از دیدگاهی دیگر، می‌توان خودخوان نبودن منابع درسی را در علل انگیزه‌های جمع‌آوری نمونه سؤالات به نحوی گنجانید. شایان ذکر است که تکراری شدن سؤالات موجب کاهش حس خلاقیت و آماده‌سازی دانشجو برای حل مسائل جدید می‌شود و وسیله ارزشیابی دانشجویان و طبقه‌بندی آنان از نظر استعداد تحصیلی را از بین می‌برد.

نتایج نظرسنجی از دانشجویان رشته‌های مختلف روشنگر مسائل زیادی است؛ از جمله راهنمای سایر دانشجویان است و اطلاعات مفیدی را در اختیار برنامه‌ریزان و طراحان سؤال قرار می‌دهد. این مقاله ارائه کلیاتی درباره آزمون و نقش آن در اعتماد به نفس، مقدار مطالعه، اضطراب، انتظار همخوانی و تکراری شدن سؤالات پایان ترم، آشنایی اشکالات دانشجو، سرعت، دقت، یادگیری بیشتر، آشنایی با سؤالات پایان ترم، نمره خوب گرفتن، تقویت حافظه، درک مطالب کتاب و رفع نقایص، روش مطالعه، ملاک یک پیش‌آزمون و منعکس‌کننده نظرات دانشجویان دانشگاه پیام‌نور شیراز به عنوان نمونه‌ای از کل است.

سایه افکننده و علاوه بر ابعاد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، نظامهای آموزشی را نیز تحت تأثیر قرار داده است. نظام آموزش از راه دور، که یکی از نظامهای متمرکز در ایران است، با ارزشیابی هماهنگ و یکسان در سراسر کشور وضعیت خاصی را به وجود آورده است.

تحقیقات به طور کاملاً مستقل درباره عوامل تأثیرگذار بر نتیجه آزمونها انجام شده که از آن جمله موارد زیر را می‌توان نام برد: درباره چگونگی مطالعه و راههای کاهش اضطراب امتحان (شنیدی، ۱۳۷۲)، آماده‌سازی برای یک امتحان (باتاچاریا، ۱۳۷۸ و مبینی، ۱۳۷۳)، بررسی رابطه اعتماد به نفس با نمرات یک درس. بر اساس نظم آموزشی دانشگاه پیام‌نور، هدف اصلی از این بررسی آن است که انگیزه‌های جمع‌آوری نمونه سؤالات امتحانی در یک تحقیق به طور یکجا مشخص شود.

در نظام آموزشی، امتحانات وسیله‌ای برای غربال کردن دانشجویان نیست بلکه از آن برای توصیف و اندازه‌گیری تغییر رفتار شاگردان در جهت هدفهای آموزشی و پرورشی و کمک به بهبود یادگیری آنان استفاده می‌شود. بنابراین، آزمونها را از عناصر جدایی‌ناپذیر فرایند آموزشی می‌شماریم (خرازی، ۱۳۸۲ و سیف، ۱۳۶۸).

اساس آموزش در دانشگاه پیام‌نور بر کوشش فرد متکی است. به تجربه ثابت شده است که انسان آنچه را خود می‌یابد کمتر و یا دیرتر فراموش می‌کند. نقش امتحانات در این نظام آموزشی باید چنان باشد که فقط افراد مستعد و شایسته به مراحل نهایی تحصیل برسند (خلاصه مذاکرات و پیشنهادهای اعضای هیئت‌علمی، ۱۳۷۸).

انتظار می‌رود که بعد از مطالعه یک منبع درسی گاهی چند منبع برای یک درس) دانشجو بتواند به

تخصصی آنان به سه طریق تمام تستی، تستی - تشریحی و تشریحی انجام می‌گیرند ولیکن پرسش‌شوندگان با ساختاری مشابه یکدیگر جواب داده‌اند.

نتایج

این بررسی بر مبنای نظرسنجی از طریق پرسشنامه روی دانشجویان شاغل به تحصیل در یازده رشته در دانشگاه پیام‌نور شیراز انجام شده است. برخی جوابها از قبل قابل پیش‌بینی بودند اما تا چه اندازه تأثیرگذار در عامل می‌شدند برای ما مهم بود. برای مثال، همه ما می‌دانیم که داشتن نمونه سؤال اضطراب را کاهش می‌دهد اما تا چه حد از نظر دانشجو مؤثر است؟

بررسی نشان داده است: عوامل اعتماد به نفس (پرسش ۸)، مقدار مطالعه (پرسش ۹)، اضطراب (پرسش ۱۲)، انتظار همخوانی و تکراری شدن سؤالات پایان ترم (پرسش ۱۳) و آشنایی اشکالات دانشجو (پرسش ۱۹) با هیچ‌کدام از عوامل دیگر همبستگی ندارند. در حالی که برای مجموعه‌هایی از عوامل {سرعت (پرسش ۶)، دقت (پرسش ۷)، یادگیری بیشتر (پرسش ۱۰)، آشنایی با سؤالات پایان ترم (پرسش ۱۱)، نمره خوب گرفتن (پرسش ۱۶)، تقویت حافظه (پرسش ۲۰)، درک مطالب کتاب و رفع نقایص (پرسش ۲۱)} و {روش مطالعه (پرسش ۱۷)، ملاک یک پیش‌آزمون (پرسش ۱۸)} مقدار ضریب همبستگی بین هر دو عضو بیش از ۰/۵ مشاهده شده است.

با یک نگاه کلی به پاسخ دانشجویان، می‌توان نکاتی را استنتاج کرد.

روش تحقیق و جمع‌آوری اطلاعات

هدف از انجام این پژوهش بررسی میزان تأثیر نمونه سؤالات امتحانی بر دانشجویان دانشگاه پیام‌نور شیراز است. با توجه به عنوان پژوهش، روش مورد استفاده پیمایشی است. اطلاعات از طریق پرسشنامه به دست آمده است. در این مرکز، دانشجویان می‌توانند کپی نسخه‌هایی از آزمونهای دوره‌های قبل را تهیه کنند. جامعه آماری مورد نظر کلیه دانشجویان دانشگاه پیام‌نور است. نمونه تحقیق شامل ۳۰۰ نفر از دانشجویان این دانشگاه است که تصادفی انتخاب شده‌اند. برای دستیابی به نتایج موردنظر، پرسشنامه‌ای مشتمل بر ۲۱ پرسش تهیه شد و اطلاعات فردی چون رشته تحصیلی، تعداد واحد گذارنیده، معدل و جنسیت در بالای آن قرار گرفت. بر این اساس، متغیرهای مستقل و وابسته عبارت‌اند از:

متغیر مستقل: رشته تحصیلی، تعداد واحد گذارنیده، معدل، جنسیت و متغیر وابسته: اعتماد به نفس، مقدار مطالعه، اضطراب، انتظار همخوانی و تکراری شدن سؤالات پایان ترم، آشنایی اشکالات دانشجو، سرعت، دقت، یادگیری بیشتر، آشنایی با سؤالات پایان ترم، نمره خوب گرفتن، تقویت حافظه، درک مطالب کتاب و رفع نقایص، روش مطالعه، ملاک یک پیش‌آزمون.

در بخش ۳، ابتدا یک گزارش به صورت درصد از پاسخ‌دهی به هر گزینه ارائه می‌دهیم و سپس مواردی را به بحث می‌گذاریم. از جمله نکات این نظرسنجی آن است که برغم اینکه با رشته‌های تحصیلی روبرو هستیم که آزمونهای

مشخصات فردی

رشته تحصیلی تعداد واحدهای گذرانده معدل جنسیت: زن / مرد /

۱- آیا قبل از امتحان هر درس اقدام به جمع‌آوری نمونه سوالات امتحانی می‌کنید؟ بلی خیر

۲- چند نمونه سؤال امتحانی را مورد بررسی قرار می‌دهید؟

الف- یک سری ب- دو سری

ج- سه سری د- هر چند سری که بتوانم تهیه می‌کنم

۳- مایلید آزمون هر درس تخصصی چگونه برگزار شود؟

الف- تمام تستی ب- تمام تشریحی ج- تستی و تشریحی

۴- در آزمون تستی، آیا جواب سؤالی را شناسی انتخاب می‌کنید؟ بلی خیر

۵- اگر زمان برای مطالعه دروس صرف نشده باشد و به زمان امتحان نزدیک باشید کدام کار را انجام می‌دهید؟

الف- حداقل یک دور کتاب را می‌خوانم

ب- جزوه و مطالب تأکید شده در کلاس را مرور می‌کنم

ج- فقط نمونه سؤال امتحانی ترمهای گذشته را مطالعه می‌کنم

ردیف	سؤال	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
۶	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان در سرعت پاسخ دادن به سوالات امتحانات پایان ترم مؤثر است؟	۲۷/۱	۴۴/۱	۲۶/۴	۲/۱	۰/۳
۷	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان در افزایش دقت شما تأثیر دارد؟	۲۷/۱	۴۸/۶	۲۲/۶	۱/۷	۰
۸	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان اعتماد به نفس را در شما بالا می‌برد؟	۲۰/۸	۴۶/۵	۲۶/۰	۵/۶	۰/۷
۹	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان مطالعه شما را کاهش می‌دهد؟	۰/۷	۴/۵	۱۸/۸	۴۶/۲	۲۹/۵
۱۰	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان باعث یادگیری بیشتر می‌شود؟	۱۹/۴	۴۰/۶	۳۳/۷	۴/۹	۰/۳
۱۱	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان شما را با نحوه سوالات پایان ترم آشنا می‌سازد؟	۲۹/۲	۴۶/۲	۲۰/۱	۳/۱	۰/۷
۱۲	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان موجب کاهش اضطراب و ترس از امتحان می‌شود؟	۱۲/۵	۲۸/۸	۴۱/۳	۱۳/۲	۳/۱
۱۳	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان در انتظار همخوانی یا تکراری شدن سوالات پایان ترم مؤثر است؟	۶/۹	۳۰/۹	۳۹/۲	۱۸/۴	۳/۸
۱۴	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان شما را از حضور در کلاس بی‌نیاز می‌سازد؟	۱/۷	۵/۲	۱۴/۲	۳۸/۲	۴۰/۳
۱۵	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان سبب بی‌نیاز شدن شما از شرکت در امتحانات میان ترم می‌شود؟	۳/۸	۱۱/۸	۲۲/۹	۲۸/۱	۳۳/۰
۱۶	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان در نمره خوب گرفتن به شما کمک کرده است؟	۱۳/۲	۳۴/۷	۴۱/۳	۸/۰	۲/۸
۱۷	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان به روش مطالعه شما کمک کرده است؟	۱۵/۶	۴۲/۷	۳۱/۳	۷/۳	۲/۸
۱۸	مطالعه نمونه سوالات امتحانی را به چه میزان به عنوان یک پیش‌آزمون در نظر گرفته‌اید؟	۱۱/۱	۳۶/۸	۳۵/۴	۱۳/۲	۲/۴
۱۹	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان موجبات آشنایی شما را به اشکالات خود فراهم کرده است؟	۲۴/۰	۴۹/۰	۲۱/۵	۴۱/۹	۰/۳
۲۰	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان حافظه شما را تقویت کرده است؟	۱۲/۲	۴۲/۰	۳۴/۰	۱۰/۴	۱/۴
۲۱	مطالعه نمونه سوالات امتحانی به چه میزان در درک مطالب کتاب و رفع نقایص آن به شما کمک کرده است؟	۱۸/۸	۴۰/۳	۲۹/۲	۷/۶	۴/۲

گذارنیده‌اند،

د. دانشجویانی که بیش از ۷۰ واحد گذارنیده‌اند،
ه. گروه‌بندی به سه گروه علاقه‌مند به آزمون تمام
تستی، آزمون تمام تشریحی و آزمون تستی-
تشریحی،

و. گروه‌بندی به سه گروه برحسب انتخاب آنان در
پرسش ۵ در پرسشنامه،

ز. گروه‌بندی بر حسب رشته تحصیلی

در بررسی به عمل آمده، برخی نتایج به دست آمده را
که حائز اهمیت بوده است در زیر می‌آوریم.

۱. ۷۹٪ افرادی که سؤالات تستی را شانس انتخاب
می‌کنند با احتمال بیش از ۵۰٪ انتظار همخوانی یا
تکراری شدن سؤالات پایان ترم را دارند.

۲. ۴۲/۸٪ دانشجویان با معدل بالای ۱۶ میزان تأثیر
نمره خوب گرفتن با داشتن نمونه سؤالات امتحانی را
حدود ۵۰٪ اعلام کرده‌اند.

۳. ۷۴٪ دانشجویان با معدل بالای ۱۶ میزان موجبات
آشنایی به اشکالات درسی خودشان را بالای ۶۰٪
انتخاب کرده‌اند.

۴. به تفکیک رشته تحصیلی، انتظار همخوانی یا
تکراری شدن سؤالات پایان ترم، درصد افرادی که
گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد را انتخاب کرده‌اند را
نشان می‌دهیم:

هفتاد و چهار درصد دانشجویان در سطح خیلی
زیاد و زیاد، نمونه سؤالات موجود را الگویی برای
سؤالات پایان ترم خود می‌دانند. اطلاعات نشان
می‌دهد که این باور که داشتن نمونه سؤالات امتحانی
تمایل دانشجویان را به استفاده از کلاس کاهش می‌دهد
کاملاً غلط است. در هر حال، دانشجو تقدم کتاب و
وابستگی خود را به استفاده از کلاس اعلام می‌دارد.

مطابق با پرسش ۲۱، بیش از ۹۲٪ داشتن نمونه
سؤالات امتحانی را جزء تکمیلی کتاب می‌دانند که
البته نویسندگان کتابهای کمک آموزشی همواره در
انطباق با منبع اصلی و خودخوان کردن منبع درسی،
بیشتر مبادرت به گنجاندن سؤالات امتحانی در کتب
خود می‌نمایند تا اینکه یک مطلب را به شیوه‌ای دیگر
بیان کنند.

تحلیل موارد زیر به تفکیک باعث پدید آمدن
الگوی جدید در پرسشنامه نشده است و همگی به جز
موارد خیلی کوچک پاسخی مشابه حالت کلی
داشته‌اند.

الف. گروه‌بندی به دو گروه دانشجویانی که به سؤالات
شانسی جواب می‌دهند و یا جواب نمی‌دهند،

ب. دانشجویانی که معدل بالای ۱۶ دارند،

ج. دانشجویانی که شانسی سؤالات را جواب
نمی‌دهند، معدلی بالای ۱۶ و بیش از ۷۰ واحد

رشته تحصیلی	ریاضی	علوم کامپیوتر	علوم اجتماعی	ادبیات فارسی	علوم تربیتی	فیزیک	حسابداری	کتابداری	زمین شناسی	آمار دولتی	مدیریت دولتی
درصد(بسیار زیاد و زیاد)	۱۶۷	۳۰/۰	۲۲/۵	۳۳/۳	۳۴/۶	۳۵/۷	۳۸/۴	۴۰/۰	۴۲/۹	۴۳/۶	۶۰/۰
درصد(متوسط)	۴۵/۸	۴۰/۰	۳۵/۰	۴۰/۰	۳۸/۵	۴۰/۰	۴۱/۹	۵۰/۰	۳۳/۳	۳۸/۵	۲۰/۰
جمع	۶۲/۵	۷۰/۰	۶۷/۵	۷۳/۳	۷۳/۱	۷۵/۷	۸۰/۳	۹۰/۰	۷۷/۲	۸۲/۱	۸۰/۰

بررسی مجدد با اطلاعات فوق نشان داده است که
نوع آزمونهایی که برحسب رشته انجام می‌گیرد
(مانند رشته ریاضی یا آمار که امتحانات به صورت

همان‌گونه که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، با
اطمینان بالایی دانشجویان باور دارند که سؤالات
تکراری می‌شوند یا همخوانی پیدا می‌کنند. یک

برابر ۱۴/۷۹ است. آزمون برابری معدل دو گروه، در سطح پنج درصد ($p\text{-value} = ۰/۰۴۱$) معنی دار است (باتاچاریا، ۱۳۷۸). پس جرأت شانس زدن تستها به صورت یک عامل پیشرفت تحصیلی ملاک قرار نمی‌گیرد.

تستی - تشریحی برگزار می‌شود) تأثیری در سطح انتظار آنها به تکراری شدن سؤال نداشته است. ۵. معدل دانشجویانی که شانس سؤالات تستی را انتخاب می‌کنند برابر ۱۵/۰۹۵۴ است، در حالی که معدل دانشجویانی که شانس انتخاب نمی‌کنند

منابع

سرمد، غلامعلی (۱۳۷۴)، «بررسی رابطه اعتماد به نفس با نمرات

ریاضی دانش آموزان راهنمایی»، تربیت، دوره یازدهم، شماره ۵؛

سیف، علی اکبر (۱۳۶۸)، روانشناسی پرورشی، تهران، آگاه؛

شنبیدی، غلامرضا (۱۳۷۲)، «چگونگی مطالعه و داده‌های کاهش اضطراب

امتحان»، تربیت، دوره نهم، شماره ۶؛

مبینی، سیروس (۱۳۷۳)، «ارتباط معلم و شاگرد و تأثیر آن در بهداشت

روانی»، پیوند، شماره ۱۸۰، ص ۲۳-۱۶. ■

باتاچاریا، گوری ک و جانسون، ریچارد (۱۳۷۸)، مفاهیم و روشهای آماری؛

ترجمه مرتضی ابن شهر آشوب و فتاح میکائیلی، تهران، دانشگاه تهران؛

خرازی، علینقی (۱۳۸۲)، روانشناسی تربیتی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی؛

خلاصه مذاکرات و پیشنهادهای اعضای هیئت علمی (۱۳۷۸)، تهران،

دانشگاه پیام‌نور؛

رهنما، علی (۱۳۷۲)، «برای امتحان آماده شویم»، جهاد روستا، دوره

سیزدهم، شماره ۳۰۷؛

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی